

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

2 Vtrum medium virtutis moralis sit medium rei, vel rationis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](#)

QVAEST. LXIII.

ARTIC. II.

lib. 4. Ethic. tūs in medio, quæ in
cap. 2. & 3. materia propria cir-
cumstā.

in 4.†Eth. ergo non omnis virtus
moralis est in medio.
¶ 3 Prēte. Si de ratione virtutis
moralis sit in medio esse, oportet
quod virtus moralis non perfici-
tur, sed magis corrumperatur per
hoc quod tendit ad extremum: sed
quædæ virtutes morales perficiuntur
per hoc, quod rendunt ad extremum, sicut virginitas quæ
abstinet ab omni delectabilis uen-
ereo, & sic tenet extremum, & est
perfectissima castitas: & dare
omnia pauperibus est perfectissi-
ma misericordia, vel liberalitas.
ergo uidetur q̄ non sit de rōne
virtutis moralis esse in medio.

SED CONTRA est, quod *Philo dicit in 2. Eth. quod virtus mo-
ralis est habitus electius in me-
diata existens.

RESPON. Dicendum, q̄ sicut ex supradictis patet, virtus de sui

ratione ordinat hominem ad bonum. Moralitatem virtutis pro-

prie est perfectior appetituæ par-

tis animæ circa aliquam determinatam materiam.

Mentitur autē H & regula appetituæ motus circa

appetibiliæ est ipsa ratio. Bonum autem cuiuslibet mensurari & re-

gulari consistit, in hoc, quod con-

formetur sive regulæ; sicut bonū

in artificiis est, ut sequatur regula

artis. Malum autem per consequētū in huiusmodi est per hoc,

quod aliqd discordat a sua re gu-

la, vel mensura: quod quidem co-

tingit vel per hoc quod superex-

cedit mensuram, vel per hoc q̄

deficit ab ea, sicut manifeste appa-

ret in omnibus regulatis & men-

suratis; & ideo patet quod bonū

virtutis moralis consistit in adæ-

quatione ad mensuram rationis.

Manifestum est autem, quod inter

extremum & defectum medium est

æqualitas sive conformitas unde manifeste appetit, quod vir-

tus moralis in medio consistit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod virtus moralis bonitatem habet ex regula rationis: pro mat- teria autem habet passiones, vel operationes. Si ergo comparetur virtus moralis ad rationem, sic secundum id quod rationis est, ha-

bet rationē extremitati unitus, quod

est conformitas; excessus vero & defectus habet rationem alterius extremitati, quod est disformitas. Si ue-

rō consideretur virtus moralis secundum suam ma-

teriam, sic habet rationem medii in quaerātum passio-

nem reducit ad regulam rōnis. vnde Philo. dicit in

2.*Ethi. quod virtus secundum substantiam mediatis est, inquantu regula virtutis ponitur circa propriam

materiam; secundum optimum autem & bene, est ex-

tremitas, sive secundum conformitatem rationis.

AD II. dicendum, quod medium & extrema cōside-

runtur in actionib. & passionibus secundum diuer-

Fas circumstantias: unde nihil prohibet in aliqua uitute esse extremitum secundum unam circumstantiam, quod tamen est medium secundum alias circumstan-
tias per confirmatatem ad rationem, & sic est in ma-
gnificentia & magnanimitate. Nam si consideretur
quantitas absoluta eius in quod tendit magnificus
& magnanimus, dicetur extrellum, & maximum:
sed si consideretur hoc ipsum per comparationem
ad alias circumstantias, sic habet rationem mediū: q̄a
in hoc maximè tendunt huiusmodi virtutes secun-
dum regulam rationis, id est ubi oportet, & quando
oportet, & propter quod oportet excessus: autem si
in hoc maximum tendatur, quād non oportet, vel
ubi non oportet, vel propter quod non oportet. De
fectus autē est si non tendatur in hoc maximum
abi oportet, & qn̄ oportet. & hoc est quod Philo dicit
in 4.*Ethi. q̄ magnanimus est quidem magnitudine
extremus, eo autem quod ut oportet medium.

AD TERTIVM dicendum, quod eadem rō est de
uirginitate & paupertate, quæ est de magnanimitate.
Abstinet nūirginitas ab oībus uenerēis, & pa-
upertas ab omnibus diuitiis p̄ q̄d oportet, & fīm o-
portet, i. secundum mandatum Dei, & propter uit-
am æternam. Si aut̄ hoc fiat fīm quod non oportet,
id est, secundum aliquam superstitionem illicitam,
vel etiam propter inanem gloriam, erit superfluum.
Si autem non fiat quād oportet, vel secundum qd
oportet, est uitium per defectum, ut patet in trans-
gredientibus uotum uirginatus, vel paupertatis.

ARTICVLVS II.

Super quæc. secundum
līmaginē articulū
līum secundū.

Vtrum medium virtutis moralis sit me-

dium rei, vel rationis.

IN SECUNDVM sic proceditur.
Videtur, quod medium vir-
tutis moralis non sit medium rōni,
sed medium rei. Bonum n. vir-
tutis moralis consistit in hoc,
quod est in medio: bonum autē,
ut dī in 6.*Met. est in rebus ipsiis.
ergo medium virtutis moralis est
medium rei.

¶ 2 Prēt. Rō est uis apprehensionis;
sed virtus moralis non consistit
in medio apprehensionis, sed magis
i. medio operationis & passio-
nū. ergo medium virtutis moralis
nō ē mediū rōnis, sed mediū rei.
¶ 3 Prēt. Medium quod accipit
secundum proportionem arith-
meticam, vel geometricā, est me-
dium rei: sed tale est medium uit-
rū, ut dī in 5.†Ethicorum. ergo
medium virtutis moralis non est
medium rationis, sed rei.

SED CONTRA est, quod Philo dicit in 2. Ethicoru, quod vir-
tus moralis in medio consistit
quo ad nos determinata rōne.

RESPON. Dicendum, quod me-
dium rationis dupliciter p̄t intel-
ligi. Vno mō fīm quod mediū in
ipso actu rōnis existit, quasi ipse
actus rōnis ad medium reducat.
& si c̄q̄ virtus moralis non perficit
actum rōnis, sed actum virtutis
appetituæ, medium virtutis

sumuntur penes negationem tri-
us, & affirmationem alterius; ita quod de-
p̄fīlū affiat materiam negat
conditorib; de-
minutum uero ne-
gar materiam affiat
conditionib; uerbū gratia
uti delectationib; non quando, non
quare, non ubi o-
portet &c. super-
fluum

Cap. 6. post
mediū, 5.

Fluum est enim delectationibus quæ sunt temperantie materia, plurimam oportet vii. non vii autem delectationibus quanto oportet, scilicet & c. diminutum est namque minus delectari quam oportet. Medium autem rei consistit in qualitate rei ad rem, seu ad personam alteram. Aequalitas autem cum duplex sit, durum quantatum, sicut duo pedalia sunt equalia, & quinque & quinque sunt equalia, & hec vocat aequalitas arithmeticæ: & duarum proportionem, sicut proportio sex ad quatuor, & duodecim ad octo sicut equa utrōque. utrōque. n. et feliqua altera. portio. i. continetur rationis & dimidii, utra que invenitur in iustitia: nam communia iustitia obseruat medium secundum equalitatem quantitatis: nam quantum valet quod accipit, tamen ualeat quod dat ut patet emptione. Iustitia vero distribuit obseruat medium secundum equalitatem proportionum, nam cander proportionem facit inter bona q. distribuit, quam habent inter se personæ quibus distribuitur. Extrema autem in qualitate quantitatibus tunc plus & minus secundum quam tamen, ut patet. Extrema autem in aqua litate proportionum sunt plus & minus secundum proportionem, quod si, v. g. inter personas est propositio sequitur, superfluum erit si inter res distributas sit proportio dupla, in qua continetur totum bis: diminutum uero si inter res distributas est propositio sequitur, aut sequitur, in qua continetur totum, & tercia pars, uel quarta tantum. Et quoniam medium rei ad alterum est, consequens est ut sic medium inter plus & minus alteri, ut ita quod plus sit mihi, & minus alteri, ut in communicationibus, uel ita quod plus nisi parti, & minus alteri, ut in distributionibus. Medium autem rationis quia continet sub le commensuratum sibi, & commenstratum alteri, abstrahit & sibi & alteri, sicut animal ab homine & leone, propter quod medium rationis in communione constituit inter plus & minus secundum rationem, in speciali autem dissimilitate, nam in iuris circa passiones medium rationis constituit inter plus & minus mihi sibi eligent, sicut medium constituit in commensurazione ad meipsum, & propterea hoc dictar iuris, quod medium in passionibus sumitur quod ad nos. In iustitia autem medium rationis constituit inter plus unius & minus alteri, sicut & medium rei, quia non solum qualitatem eandem quam rei mediū exigit, recta ratio non imponit iustitiae, sed conditiones etiam nullas ei apponit, nisi redundantes in qualitatem uel inaequalitatem rei. Reddere nanque debitum recta ratio dicit iustitia, quando, ubi oportet, pro quanto faciunt vel collunt rationem debiti. Et propterea esto causa, ut discernas circumstantias in materia iustitiae dupliciter inveniri, primo ut redundant in equali uel iniquitate, deinde ut pertinent ad rationem debiti: alio modo ut sunt communie circumstantiae actus iuris, verbi gratia. Reddere mutuo acceptum die statuto, spectat ad rationem debiti. Reddere aut illo die hora in compacta, puta, qua lumen cibum, impetrans est iustitiae, non enim iniustitiae, sed imprudentis est hec electio & propterea in litera dicitur, quod medium rationis in iustitia est medium rei, & ex hoc prouenit quod extrema, si plus & minus in iustitia non sumuntur secundum affirmationem materie, & negationem conditionum, & econtra, ut in alijs moralibus iuris, sed secundum plus vni, & minus alteri, & hinc et prouenit, quod iustitia non est media inter duas malitias, sicut alia iuritutes me-

morales non est medium rationis. Alio modo potest dici medium rationis id, quod a ratione ponitur in aliqua materia, & sic omne medium uirtutis moralis est medium rationis, quia sicut * dictum est, uirtus moralis dicitur consistere in medio per conformitatem ad rationem rectam. Sed quandoque contingit, quod medium rationis est etiam medium rei: & tunc oportet quod uirtutis moralis medium sit medium rei, sicut est in iustitia. Quandoque autem medium rationis non est medium rei, sed accipitur per comparationem ad nos, & sic est medium in omnibus a lijs uirtutibus moralibus, cuius ratio est, quia iustitia est circa operationes, quæ consistunt in rebus exterioribus, in quibus rectum institui debet simpliciter & secundum se, ut * supra dictum est: & ideo medium rationis in iustitia est idem cum medio rei, in quantum scilicet iustitia dat unicuique quod debet, & non plus nec minus. Alia uero iuritutes morales consistunt circa passiones interiores, in quibus non potest rectum constitui eodem modo propter hoc quod homines diversimode se habent ad passiones, & id oportet, quod rectitudine rationis est in iustitia.

ARTICVLVS III.

Vtrum uirtutes intellectuales consistant in medio.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod uirtutes intellectuales non consistant in medio. Virtutes, n. morales consistunt in medio, in quantum conformant regulam rationis: sed uirtutes intellectuales sunt in ipsa ratione, & sic non uidentur habere superioriorem regulam. ergo uirtutes intellectuales non consistunt in medio.

T2 Præter. Medium uirtutis moralis determinatur a uirtute intellectuali. Dr. n. in 2. Eth. quod uirtus consistit in medietate determinata ratione, put sapiens determinabit. si igitur uirtus intellectualis iterum consistat in medio, oportet quod determinet sibi medium per aliquam aliam uirtutem, & sic

in medio, cum carcer contrario, non enim contingit oppositum principiorum opinari affirmando, aut negando. Secundum est, quomodo itant haec duo simili, quod verum intellectus practici constitut inconfessu se habere appetitum rectum, ut superius ex 6. Ethic. dicitur, & quod ueritas eiudicem habeat pro mensura res, & sit mensura appetitus. Ex primo enim habetur, quod dependet ab appetitu, & consequenter mensuratur ab eo. Terium est, quomodo hic dicitur, quod uirtus intellectualis mensura non est alia, quod genus uirtutis, ut patet in responsione ad secundum: & tamen superius in questionis sexagesima tertia articulo secundo dictum est, quod duplex est regula boni hominis ad quod ordinatur uirtus, scilicet humana ratio, & lex diuina.

T4 Ad evidenter horum oium distinguere, quod uirtutes ois dupliciter possunt accipi, scilicet ex parte nostris uirtutibus, modo regulam habent. Et in litera quidem quamvis de solis theologicis uirtutibus fiat illa distinctione in articulo sequenti, ut uirtutem tamē habet extensa ad ois uirtutes, diuersimodo applicata, ne uirtus intellectualis quod ad cognoscere finem consideratur, quod in ordine ad recte cognitionem sumitur. Ex parte vero nostri, cu fin modū quo in nobis fit aut est, accepit quod dirigeret uero, quod additum practice super speculativas em se, sunt ipsi regulæ, & recipiunt regulabilitiam per eas, unde ex parte tñ nostri regulæ habere possunt, em quā in nobis sunt aut sunt. Virtutes quoq; morales em se obiecta respiciunt ex parte aut nostri principia quib; in nobis sunt & sunt.

Et qd author sic de uirtuti mensura & medio secundum se loquitur, ut in art. 4 manifestatur, ideo obiecta oia quæ ex parte nostri se tenent, nihil officiunt propositione. Et ut ad singula descendamus, cogitatio in primis principiorum secundum se est in medio duorum contrariantium, v. g. Huic acceptu, Totum est maius sua parte, contrariatur secundum se, ut superfluum. Totum est minus sua parte: & ut deficiens, Totum non est maius sua parte, quamvis ex modo quo hac cognitione est in nobis, q. f. naturaliter est in nobis, contraria loca haec non possunt. Verum quoq; intellectus practici secundum se quidem a reb, pedit quo ad cognoscere ex parte aut nostra ab appetitu recto, q. facit nobis apparere finem

Prima Secunda S. Thome R. 3 secundum

ma uita, ut in alijs.

Ethec sint hic dicta pro intellectu medi & extremon in uirtutibus pro clarifica Noutiorum mente.

In eodem secundo articulo eiusdem sexagesima quarta questione declarandum occurrit Noutis, q. prima ratio pro tanto dicitur in litera, quod processit de medio rationis subiectu, quia concludit quod medium rationis, qui bonum est rationis, est in ipsis acibus rationis tanquam in rebus ipsis, sicut medium rōnis causaliter, quod scilicet a ratione impossibile est operationib, & passionib, est in passionibus & operationibus tanquam in rebus ipsis.

Infr. artis. 4
ad 1. & 2.
Et 3. diff. 3.
q. 1. art. 3. q.
3. & uirt. q.
Larti. 13. co.
& ad 5. &
19. & q. 6. 4.
ar. 2. ad 7.

Super Questionis sexagesima quarta Articulum tertium.

Ca. 6. tom. 5.

In articulo tertio eiusdem sexagesima quarta questionis, multa dubia simul soluenda occurserunt. Primum est, quomodo uirtus intellectualis, quæ uocatur intellectus, sit